

ישנה שאלה שמקוננת בלבותינו תמיד, כיצד מתגלים צדיקי הדור שבהתגלותם נעשים שינויים רבים שתקפים עד היום, על רבנו האר"י הקדוש, כיצד נתגלה וכיצד הביא את הקבלה לעם בצורה פשוטנית שכל אחד מאיתנו נוהג כמה מנהגי קבלה שנהג אותם האר"י ואינם יודע את מקורם.

נביא מעט מזעיר על התגלות האר"י בעיה"ק צפת, עיר מלאה סופרים וגדולים. חכמי צפת מספרים שרבנו האר"י עלה ממצרים לצפת בשנת הש"ל, וידוע שבאותה שנה נפטר לבית עולמו מרן הגאון רבנו משה קורדובירו זי"ע, המכונה הרמ"ק, זה היה בתאריך כ"ג בתמוז, רבי משה עצם את שמורות עיניו-ואבל וקדרות כבד ירד על העיר צפת.

רבים רבים דומעים ועטופי יגון נהרו אל בית הנפטר להשתתף בהלויתו. כל החנויות ננעלו ואפילו הפחה של צפת והגליל באו לחלוק כבוד לצדיק היהודי. רבני צפת וגדוליה צעדו ראשונה לאורך מסע הלויה, אחריהם הצטרף קהל עצום ורב, ראשיהם משפלים בצער ובכאב, עד הגיעם לבית הקברות, בראש מלווי המיטה הקדושה, זרח אורו של מרן רבי יוסף קארו רבה של צפת, אשר נשא דברי הספד נרגשים והכריז בהצביעו על הקבר הרענן- "כאן נגנו ארון התורה".

גם רבנים אחרים מבין הגדולים אשר התברכה בהם העיר הקדושה הספידו ובכו את גודל האבדה. לאחר שסיימו הללו את דבריהם, הזמין אחד מתלמידי רבי משה את רבי יצחק אשכנזי - האר"י - שיאמר אף הוא דברי הספד.

רבים מן הנוכחים תמהו על כך, מדוע ולמה זכה האר"י לכבוד זה, לומר הספד על רב גדול? הן אך זה לא מכבר בא לגור כאן, ואפילו שניכר היה כי תלמיד חכם הנהו, בכל זאת, מה מקומו של צעיר זה? מדוע הצעיר הזה מספיד בין יתר המספידים הנכבדים והדגולים, הגבוהים משכמם ומעלה משאר החכמים יושבי העיר הזאת?

ללא היסוס ומורה ציבור ניגש רבי יצחק לשאת את דבריו והדגיש כי אין מיתתו של הצדיק באה כעונש על מעשיו.

רבנו האר"י הקדוש פתח בדרש הפסוק: "וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת ותלית אותו על עץ" (דברים כא, כב) - המילה "חטא", משמעה - חסרון, אפשר להבין את הכתוב באופן זה: וכי יהיה איש שיחסר בו משפט מות- שכן, צדיק הוא ושלם במעשיו, ואין מגיע לו אפוא משפט מות-ואף על פי כן הומת-אין לך לתלות את סיבת מיתתו אלא "על עץ" - הוא עץ הדעת, בגלל חטאו של אדם הראשון, בעטיו נקנסה מיתה על העולם.

"אף אנו" - קרא רבנו האר"י בקול נשבר - אין לנו לתלות הסתלקותו של צדיק וקדוש זה מעמנו אלא בשל "עץ" ותו לא.

לאחר ההספדים ולאחר שהתפזר קהל המלווים ראו התלמידים לפי סמנים שונים שמסר להם הנפטר כי האר"י זי"ע ראוי להיות רב עליהם והם היו נכונים לסור למשמעתו ככל אשר יורה, כתלמידים נאמנים.

ד"ת להצלחת ידידינו היקרים, רב פעלים לתורה ולתעודה, אוהבי רבנו ותלמידהון החפצים בעילום שם שיזכו לכל משאלות לבם לטובה ולברכה, העורך

אורי וישעי

בית מדרש רב פּעֵלִים ע"ש מרן הרב יוסף ז"י"ע בראשות כב' מו"ר הרב אורי סבן שליט"א
כתבידה ועריכה: אלון ארביב ס"ט הערות ניתן לשגר לתד' 613 נתניה 050-6229335 או בדוא"ל: alon@shtaygen.co.il
כניסת שבת: 16:10 לעילוי נשמת ראש ישיבת "מורת יוסף" הגאון רבי יהודה מועלם בן שמחה זצ"ל יציאת השבת 17:18 לדעת ר"ת: 17:49

עטרת פז

תורתנו הקדושה מתארת את ברכות יעקב לבניו, וַיִּבְרַךְ אוֹתָם אִישׁ אֲשֶׁר כָּבְרָתוֹ, בְּרַךְ אֹתָם (מט, כח), ואילו את בניו הגדולים (ואף ראובן) שמעון ולוי לא קיבלו ממש ברכה אלא קיבלו שבט מוסר ו"כתם" שאינו יורד לעולם, באומרו "בְּסֶדֶם אֶל תִּבְאֵ נַפְשֵׁי בְּקֶהֱלָם אֶל תִּחַד כְּבֹדֵי כִּי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ (מט, ה), וחז"ל עמדו על מילים אילו, בְּסֶדֶם אֶל תִּבְאֵ נַפְשֵׁי- זה מעשה זמרי, כִּי בְּאֶפֶס הָרְגוּ אִישׁ אלו חמור ואנשי שכם. (רש"י). וכאן צריכים אנו לשאול, וכי על העתיד משלם שמעון או לוי, וכי יש דופי במעשיהם?

על כך מבאר המגיד מדובנא בספרו "אהל יעקב", בידוע הוא, שמצוות הגורמות הנאה גם לגוף, קשה לקיים אותן בשלמות לשם שמים, פי כמה מאשר את המצוות שאין הגוף נהנה מהן כלל וכלל. נקל בהרבה לצום תעניות ולתת צדקה לשם שמים, מאשר לקיים עונג שבת לשם שמים. כי כאן מפתה היצר הרע את האדם שיתכוון להנאתו הגופנית, ודרושה שמירה מיוחדת כדי שהעונג יהיה בשלמות לשם קדושה ולשם שמים.

מעשה הריגתם של אנשי שכם על ידי שמעון ולוי, היה גם הוא מסוג המעשים הללו. אם הוא נעשה מתוך כוונה לספק את רגשי הנקמה האישיים, על שום שפגעו בכבוד אחותם, הרי אין כאן אלא יצר הרע. אבל אם הוא נעשה מתוך קנאת ה' צבאות, על שום שפרץ שכם גדר, לחלל כבודה של בת יעקב - הרי מעשהו של יצר הטוב הוא זה והוא נעשה לשם שמים. ברם, דבר זה טמון בעמקי לבו של אדם - "דבר המסור ללבו של אדם" - והוא נשאר בגדר סוד לגבי כל בני תמותה, פרט לה' יתברך.

יעקב אבינו לא חדל מלחקור ולעיין בפעולה זו של שמעון ולוי, להיווכח אם היתה לשם שמים אם לאו. אבל משראה את מעשה זמרי העתיד להתרחש בדורות הבאים, הסיק מכך את המסקנה, שאילו היה מעשה שכם כולו לשם שמים, כי אז לא היה מעשה זמרי יכול להתרחש במשפחותיהם, שכן מסירות נפשם הטהורה נגד מעשה זנות היתה עומדת להם ולבני משפחתם, כפי שאמרו חכמינו: "כל מצוה שמסרו ישראל נפשם עליה למיתה - עדיין היא מוחזקת בידם" (שבת קל).

לפיכך אמר יעקב: "בסודם אל תבא נפשי" - זה מעשה זמרי, שממנו נתחוויר לו סודם, כי כוונתם במעשה שכם לא היתה לשם שמים, כי אם "באפס הרגו איש" - זה בא רק מחמת כעס ורגשי נקמה.

פרישה סתומה

למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד. (רש"י)

על קושיית המפרשים מה שנאמר במדרש, כי כל זמן שאחד מן השבטים עוד היה חי, לא היה כל שעבוד? מוסיף הגאון בעל שפת אמת, אמנם שיעבוד-הגוף לא היה לישראל, אך שיעבוד רוחני כבר התחיל מירידת ישראל למצרים, לדאבון לב, נסתרה האמת הפנימית, עד שהלב והעינים לא היו רואים ומרגישים אלא רק את הצד החיצוני - וזהו עיקר הגלות.

אחד מששים

"הנה בנך יוסף בא אליך ויתחזק ישראל וישב על המטה" (מח-ב).

אמרו חכמינו בגמ' נדרים (לט.) "כל המבקר את החולה והוא בן גילו, נוטל אחד מששים מחליו". וידוע ע"פ מש"כ רש"י (לז, ב) הרי יוסף היה בן גילו של יעקב – "כל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף", ובדרך רמז מפרש האלשיך הקדוש ז"ע, שכשבא יוסף לבקר את אביו החולה, הופחתה המחלה באחד מששים. לפיכך "ויתחזק ישראל וישב על המטה" – יעקב התחזק וישב, לפי שנשארו רק חמשים ותשעה חלקים ממחלתו, כמנין "המטה". לעומת זה, מקודם היה "הנה אביך חולה" – מנין "הנה" עולה ששים.

פ' א"ת ט"ו

"שכל את ידיו כי מנשה הבכור" (מח-יד). ופרש התרגום אהרן לידוהי. יעקב עיבד כל כך את אברי גופו, עד שלא היו יכולים לעשות דבר בניגוד לרצון ה' יתברך. הידים היו מחוכמות מעצמן ונינוחו בצורה הפוכה, כפי רצון שמים. (ליקוטי מגדים).

רבים כדגים

"וידגו לרב בקרב הארץ" (מח-טז).

מקשה מרן רבנו יוסף חיים ז"ע בספרו "אדרת אליהו" (ראה) דאין מוצאים כלל בתורה, שאפרים ומנשה היו גדולים במספר יותר משאר השבטים, לא במנין שבמדבר ולא במנין שבערבות מואב?

אלא, ברכתו של יעקב היתה "בקרב הארץ" – שבארץ ישראל ידגו לרוב; ואמנם ברכה זו נתקיימה, שכן מייד עם כיבוש ארץ ישראל, עוד לפני חלוקת הארץ, כבר נאמר: "וידברו בני יוסף אל יהושע, מדוע נתת לי נחלה גורל אחד ואני עם רב אשר עד כה ברכני ה'" (יהושע יז, יד) – בזמן מועט זה של "עד כה", שאנו נמצאים בארץ ישראל, כבר ברכנו האל-בעם רב. ויהושע השיב להם על כך: "אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם" (שם, טו) ואמרו חכמינו, שציוה עליהם לעקור יער עצים, כדי שלא תשלוט בהן עין הרע (בבא בתרא קמח) – לפי שריבוי זה תוך זמן מועט היה לפלא עצום. ברם, זה בא עקב ברכתו של יעקב: "וידגו לרב בקרב הארץ".

הליכות אלו

צירוף לחם קפוא ללחם משנה

פעמים שיש לאדם ספק באשר לצירוף לחם לחלה אשר נמצאת בידו, חלה נוספת מן המקפאי, שהיא עדיין קפואה ואינה ראוייה למאכל, והשאלה הנשאלת אם נכון לעשות כן, או שאין חלה כזו מצטרפת ללחם משנה?

הנה הגמרא במסכת שבת (קיו:), אמר רבי אבא, חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת, שנאמר (אודות המן שהיה יורד במדבר), ולקטו לחם משנה. דהיינו שתי לחמים. אמר רב אשי, ראיתי את רב כהנא, שהיה לוקח בידיו בשעת הברכה שתי ככרות, אבל לא היה בוצע (חותך) את שתי הככרות, אלא רק אחד מהם. ומעמו, שהרי כתוב "ולקטו לחם משנה", כלומר שרק אחזו בידיהם לחם משנה, אבל לא היו בוצעים בתחילה אלא כיכר אחד מאחר ואין חיוב לבצוע משתי החלות בסעודת השבת, ולא נאמרה מצות לחם משנה אלא בשעת הברכה, אבל לבצוע אין חיוב אלא מחלה אחת. וכמו שכתב בן הרשב"א בשם רבנו האי גאון, ועוד מרבתינו הראשונים. ומעתה נראה שכיון שאין חיוב לבצוע משתי החלות, אם כן מותר לברך על שתי חלות אף שאחת אינה ראויה עדיין למאכל.

ואף שאין החלה ראויה עדיין למאכל בשעה שהיא קפואה, מכל מקום כתב מרן הרב עובדיה יוסף שליט"א, שהואיל והיא עתידה לאחר זמן להיות ראויה למאכל, לאחר שהיא תפשיר, ואין צורך בשום פעולה על מנת להביאה למצב שתהיה ראויה למאכל, ראויה היא גם כעת למצוות לחם משנה. וראיה לדבר ממה שכתב הגאון רבנו עקיבא איגר, לגבי חלה שנאסרה באכילה מכיון שאפו אותה ביום טוב הסמוך ליום השבת (אף שאסור להכין מיום טוב לשבת, ואם עבר והכין מיום טוב לשבת, נאסר אותו הדבר באכילה). מכל מקום מותר לצרפה ללחם משנה, מכיון שאין האיסור באכילת חלה זו אלא מדרבנן, ולאחר זמן היא מותרת באכילה, ועל כן לענין מצות לחם משנה יש להקל לצרפה לחלה השנייה. ואם כן הוא הדין גם כן לענין חלה קפואה, שאף שיש מניעה לאכלה לפי שעה, מכל מקום מכיון שאחר זמן היא ראויה למאכל, יש לצרפה ללחם משנה במקום שאין שם חלה אחרת.

ולהלכה, מותר לצרף חלה קפואה ללחם משנה, והמחמיר לבקש משכנו חלה אחרת שהיא ראויה כבר למאכל, תבא עליו ברכה.

אחדות ישראל

כתוב בפרשה (בראשית מט, א - ב) "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם אשר יקרא אתכם באחרית הימים. הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם". על פסוק זה מובא מעשה באבא זקן שנטה למות וקרא לבניו, וכיון שלא היה בו כח לדבר הוא הכין ערימה של קנים. כשבאו כל בניו ליד מיטתו, הוא נטל קנה אחד ושברו, וכן שני ושלישי. ואח"כ נטל את כל ערימת הקנים ביחד וניסה לשוברם אך ללא הצלחה. וכזה רמז לבניו שאם הם יהיו מאוחדים אף אחד לא יוכל להתגבר עליהם. וכך אמר יעקב לבניו "האספו... הקבצו" – אם תהיו מאוחדים תוכלו להתגבר על כל אויבכם, אבל אם תהיו מפורדים, אחד אחד, ישברו אתכם מבחינת הפרד ומשול. כמו כן, יש ענין של "אל תפרוש מן הציבור" (אבות ב, ד) - וכשמארגנים הפילות ותחינות על כלל ישראל על כולם להתאסף ביחד, ויש בזה מעלה גדולה.